

Anna Waleriańczyk

Wyzwania związane z integracją dzieci z różnymi trudnościami rozwojowymi – jak efektywnie wspierać rozwój emocjonalny i społeczny?

Do słuchania

Integracja dzieci z różnorodnymi trudnościami rozwojowymi w środowisku przedszkolnym stanowi istotne wyzwanie dla współczesnej edukacji. Proces ten wymaga nie tylko dostosowania programów nauczania, ale przede wszystkim stworzenia atmosfery akceptacji i wsparcia, która sprzyja rozwojowi emocjonalnemu i społecznemu wszystkich dzieci. Coraz więcej dzieci w przedszkolach i szkołach zmagają się z różnego rodzaju trudnościami rozwojowymi i zaburzeniami, takimi jak autyzm, ADHD, zaburzenia lękowe czy niepełnosprawność intelektualna. Nauczyciele, rodzice i rówieśnicy odgrywają kluczową rolę w tym procesie. Brak wiedzy na temat specyficznych potrzeb tych dzieci, trudności w komunikacji oraz niewystarczające zasoby systemowe mogą utrudniać efektywną integrację w grupie rówieśniczej. Stosując odpowiednie metody i techniki, można skutecznie wspierać integrację oraz rozwój swoich podopiecznych.

Indywidualne potrzeby dzieci a system edukacji

Każde dziecko z trudnościami rozwojowymi ma unikalny zestaw mocnych i słabych stron oraz potrzeb edukacyjnych. Niestety, standardowe podejście do nauczania, oparte na jednolitym programie i metodach pracy, często nie uwzględnia tych różnic. Dzieci z trudnościami rozwojowymi wymagają indywidualizacji procesu edukacyjnego, dostosowania treści, metod i narzędzi pracy do ich możliwości i stylu przyswajania wiedzy. Brak takiego podejścia może prowadzić do dziecięcej frustracji, obniżonego poczucia własnej wartości, a nawet poczucia wykluczenia z procesu nauczania.

Zróżnicowany poziom funkcjonowania dzieci w grupie

Dzieci z trudnościami rozwojowymi funkcjonują na bardzo różnych poziomach zarówno pod względem intelektualnym, jak i społeczno-emocjonalnym. Można wyróżnić kilka podstawowych zaburzeń oraz charakterystycznych dla nich cech:

- **Dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (ASD)** często mają trudności w nawiązywaniu kontaktów społecznych, rozumieniu kontekstu sytuacyjnego oraz w elastycznym dostosowywaniu się do zmian. Mogą preferować rutynę

i powtarzalne czynności, a nagle zmiany w planie zajęć mogą wywoływać u nich stres. Niektóre dzieci w spektrum mogą być bardzo wrażliwe na dźwięki lub dotyk, co utrudnia im funkcjonowanie w hałaśliwym otoczeniu. Inne z kolei mogą mieć wyjątkowe zdolności w określonych dziedzinach.

- **Dzieci z ADHD (zespołem nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi)** często zmagają się z trudnościami w koncentracji, co sprawia, że mają problem z dłuższym skupieniem uwagi na jednym zadaniu. Często są impulsywne, co może prowadzić do trudności w pracy w grupie. Potrzebują dynamicznych metod nauczania, częstych przerw i aktywności ruchowej, aby efektywnie przyswajać wiedzę.
- **Dzieci z niepełnosprawnością intelektualną** przyswajają wiedzę w wolniejszym tempie i wymagają większego wsparcia w codziennych czynnościach. Potrzebują jasnych, prostych instrukcji, powtarzania materiału oraz praktycznych przykładów, które pomogą im lepiej zrozumieć i zapamiętać nowe informacje.
- **Dzieci z zaburzeniami lękowymi** mogą unikać sytuacji społecznych, a nawet odczuwać silny stres związany z pracami grupowymi czy odpowiedziami ustnymi. Lęk może powodować trudności w koncentracji oraz wycofanie z aktywności proponowanych przez nauczyciela. Potrzebują one bezpiecznego środowiska, jasno

określonych zasad oraz wsparcia emocjonalnego ze strony nauczycieli. Pomocne mogą być metody stopniowego osvajania lęku oraz strategie relaksacyjne.

- **Dzieci z zaburzeniami sensorycznymi** mają trudności z przetwarzaniem sensorycznym, co oznacza, że ich układ nerwowy inaczej odbiera i reaguje na bodźce z otoczenia. Wyróżniamy dzieci nadwrażliwe sensorycznie (dziecko może odczuwać hałas w sali jako wyjątkowo męczący, światło jako zbyt intensywne, a kontakt fizyczny jako nieprzyjemny, może lękiem reagować na dźwięki lub mieć problemy z koncentracją), podwrażliwe sensorycznie (dziecko potrzebuje silniejszych bodźców, aby móc je dostrzec i w odpowiedni sposób przetworzyć, np. poprzez częsty dotyk różnych powierzchni, głośniejsze rozmowy) oraz takie, które mają problem z integracją sensoryczną (dziecko może mieć problem z jednoczesnym odbieraniem i przetwarzaniem różnych bodźców, np. słuchanie nauczyciela i jednoczesne pisanie w zeszytach).

Budowanie akceptacji i empatii

Wspólne przebywanie dzieci o różnych możliwościach wymaga kształtowania postaw tolerancji i zrozumienia. Dzieci

bez specjalnych potrzeb edukacyjnych uczą się akceptacji i szacunku dla odmienności, co w przyszłości przekłada się na ich funkcjonowanie w społeczeństwie.

Rola nauczyciela w procesie integracji

Nauczyciel odgrywa kluczową rolę w budowaniu środowiska sprzyjającego rozwojowi emocjonalnemu i społecznemu dzieci z trudnościami rozwojowymi. Jego zadania wykraczają poza przekazywanie wiedzy – powinien pełnić funkcję mentora, przewodnika i mediatora, wspierając nie tylko edukację, ale także rozwój społeczny i emocjonalny dzieci.

Aby proces integracji był skuteczny, nauczyciel powinien przestrzegać kilku kluczowych zasad:

Tworzenie atmosfery akceptacji i otwartości

Jednym z najważniejszych zadań nauczyciela jest zapewnienie, aby każde dziecko mogło czuć się bezpiecznie w przestrzeni przedszkolnej. Akceptacja różnorodności powinna być fundamentalną wartością w grupie.

REKLAMA

Poznawaj świat razem z Basią!

ODPOWIEDZI NA PYTANIA CIEKAWSKICH PRZEDSZKOLAKÓW

Mądre i ciepłe opowieści | Wyjątkowe ilustracje | Sprawy bliskie sercu dziecka

Jak można to osiągnąć:

- **rozmowy o różnorodności i tolerancji** – organizowanie zajęć i dyskusji na temat indywidualnych różnic, mocnych stron każdego dziecka oraz wartości, jakie wnosi do grupy;
- **nauka empatii** – angażowanie uczniów w ćwiczenia rozwijające zdolność rozumienia i akceptowania emocji innych, np. scenki sytuacyjne, bajkoterapia czy filmy edukacyjne;
- **wspólne aktywności** – praca w parach i zespołach, gry kooperacyjne, projekty grupowe pomagają w budowaniu relacji między dziećmi i niwelują bariery;
- **pozytywne wzorce** – nauczyciel sam powinien być przykładem akceptacji i szacunku wobec różnorodności.

Stworzenie przyjaznego środowiska pomaga zmniejszyć ryzyko wykluczenia społecznego oraz zwiększa poczucie bezpieczeństwa dzieci, które często czują się inne lub niezrozumiane.

Dostosowanie metod nauczania do indywidualnych potrzeb

Każde dziecko uczy się inaczej, dlatego nauczyciel powinien stosować różnorodne strategie dydaktyczne, które odpowiadają na potrzeby dzieci z trudnościami rozwojowymi. Warto stosować następujące metody:

- **praca w małych grupach** – dzieci z trudnościami często lepiej funkcjonują w kameralnych zespołach, gdzie otrzymują więcej uwagi i wsparcia;
- **metody wizualne** – stosowanie obrazków, schematów, kolorowych notatek czy filmów edukacyjnych pomaga dzieciom lepiej przyswajać wiedzę (szczególnie w przypadku wzrokowców);

- **nauczanie oparte na ruchu** – zwłaszcza dla kinestetyków, dzieci z ADHD czy nadwrażliwością sensoryczną możliwość nauki poprzez aktywność fizyczną zwiększa skuteczność przyswajania materiału;
- **indywidualizację nauczania** – dostosowanie poziomu trudności, formy oceniania i sposobu przekazywania wiedzy do możliwości dziecka.

Elastyczność i umiejętność dostosowania metod pracy do indywidualnych możliwości dziecka są kluczowe dla skutecznej integracji.

Monitorowanie i interwencja w trudnych sytuacjach

Dzieci z trudnościami rozwojowymi często spotykają się z nieświadomym (lub celowym) wykluczeniem ze strony rówieśników. Rolą nauczyciela jest uważna obserwacja relacji w grupie i odpowiednia reakcja w takich sytuacjach.

Jak nauczyciel może wspierać dzieci w trudnych sytuacjach:

- **wczesne rozpoznawanie sygnałów wykluczenia** – zwracanie uwagi na dzieci, które są izolowane, rzadko uczestniczą w zabawach lub wykazują objawy stresu w kontaktach z rówieśnikami;
- **mediacja konfliktów** – nauczyciel powinien odgrywać rolę mediatora, pomagając dzieciom rozwiązywać konflikty w sposób konstruktywny;
- **wsparcie emocjonalne** – budowanie poczucia wartości u dziecka poprzez docenianie jego wysiłku i postępów, nawet jeśli są niewielkie;
- **praca nad umiejętnościami społecznymi** – organizowanie ćwiczeń rozwijających umiejętności komunikacyjne, współpracy i asertywności;
- **stała współpraca z rodzicami i specjalistami** – przekazywanie informacji o trudnościach i postępach dziecka, konsultowanie strategii wsparcia.

Nauczyciel, który aktywnie dba o integrację dzieci z trudnościami, może w znaczący sposób wpłynąć na ich poczucie przynależności i rozwój społeczno-emocjonalny.

Metody i techniki wspierające rozwój emocjonalny i społeczny

- **Metoda Montessori.** Opiera się na indywidualnym podejściu do dziecka, umożliwiając mu rozwijanie samodzielności i odpowiedzialności. Dzieci pracują w swoim tempie, wybierając aktywności zgodne z ich zainteresowaniami,

co sprzyja budowaniu poczucia własnej wartości oraz sprawczości.

- **Arteterapia.** Wykorzystuje sztukę jako narzędzie ekspresji emocji. Dzieci poprzez malowanie, śpiew czy taniec mogą wyrażać swoje uczucia, co pomaga w ich rozumieniu i samoregulacji.
- **Terapia przez zabawę.** Zabawa jest naturalnym środowiskiem dziecka, w którym uczy się ono norm społecznych, komunikacji i rozwiązywania konfliktów. Terapeuci wykorzystują zabawę do nauki nowych umiejętności i radzenia sobie z emocjami.
- **Trening umiejętności społecznych (TUS).** Skierowany jest do dzieci z trudnościami w nawiązywaniu relacji. Poprzez scenki, gry i dyskusje dzieci uczą się, jak reagować w różnych sytuacjach społecznych, rozwijając empatię i umiejętność współpracy.
- **Integracja sensoryczna.** Pozwala dzieciom, które mają trudności w przetwarzaniu bodźców sensorycznych, w organizacji wrażeń zmysłowych, co przekłada się na lepsze funkcjonowanie emocjonalne i społeczne.
- **Zajęcia grupowe.** Organizowanie wspólnych zabaw i projektów, które angażują wszystkie dzieci, sprzyja budowaniu więzi i uczeniu się współpracy.

- **Kąciki zainteresowań.** Tworzenie w sali przedszkolnej kącików tematycznych pozwala dzieciom na swobodną eksplorację i rozwijanie pasji, co sprzyja integracji poprzez dzielenie się zainteresowaniami i twórczymi pomysłami.
- **Bajkoterapia.** Czytanie i omawianie bajek terapeutycznych może pomóc dzieciom w zrozumieniu emocji, radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami oraz akceptacji różnic. Bajki takie często przedstawiają bohaterów zmagających się z trudnościami, co pozwala dzieciom utożsamiać się z nimi i lepiej rozumieć innych.
- **Codzienne rytuały grupowe.** Wspólne śpiewanie piosenek, krąg na powitanie czy pożegnanie pomagają dzieciom poczuć się częścią wspólnoty. Takie rytuały wzmacniają poczucie bezpieczeństwa i przynależności, co jest szczególnie ważne dla dzieci z trudnościami rozwojowymi.

Współpraca z rodzicami i specjalistami

Efektywna integracja dzieci z trudnościami rozwojowymi w środowisku przedszkolnym wymaga ścisłej współpracy pomiędzy nauczycielami, rodzicami oraz specjalistami. Dzieci te potrzebują spójnego wsparcia zarówno w placówce, jak i w domu, dlatego istotne jest, aby wszyscy zaangażowani w ich rozwój

REKLAMA

Mega Misja

Krok po
MegaMoce

Zgłoszenia do 25.04.2025 r.
godz. 12:00

Dołącz do MegaMisji dla przedszkoli!

Rozwijaj kompetencje społeczne
i wspieraj dzieci w świecie pełnym ekranów.

Wejdź na stronę i zgłoś się do **bezpłatnego**
programu edukacyjnego:

 www.fundacja.orange.pl/megamisja

MegaMisja dla przedszkoli to m.in.:

- gotowe scenariusze zajęć;
- nauka poprzez zabawę;
- dodatkowe aktywności rozwojowe dla nauczycieli_ek;
- materiały dla rodziców;
- atrakcyjne nagrody dla placówek.

działali wspólnie, wymieniając się informacjami i dostosowując strategie edukacyjne do indywidualnych potrzeb dzieci.

Rodzice często są pierwszymi obserwatorami trudności swojego dziecka i mogą dostarczyć cennych informacji na temat jego funkcjonowania w różnych sytuacjach. Z kolei nauczyciele, spędzając z dzieckiem wiele godzin dziennie, mają możliwość monitorowania jego postępów w nauce i rozwoju społecznym. Specjaliści, tacy jak psychologowie, pedagodzy specjaliści, terapeuci czy logopedzi, mogą wspierać zarówno dzieci, jak i ich opiekunów w zakresie konkretnych strategii pracy i terapii.

Aby współpraca ta była skuteczna, warto wdrażać konkretne działania, które ułatwią komunikację i wspólne działania na rzecz dziecka.

Spotkania i warsztaty dla rodziców

Regularne spotkania z rodzicami, w formie konsultacji indywidualnych lub warsztatów grupowych, mogą pomóc im lepiej zrozumieć trudności dziecka i dostarczyć narzędzi do skutecznego wsparcia dziecka w domu. Warsztaty mogą obejmować takie zagadnienia, jak:

- rozpoznawanie i radzenie sobie z trudnościami emocjonalnymi dziecka,
- strategie wspierające rozwój społeczny i edukacyjny w codziennym życiu,
- techniki radzenia sobie ze stresem i regulacji emocji,
- wspieranie samodzielności i budowanie pewności i siebie dziecka,
- współpracę z placówką edukacyjną – jak skutecznie komunikować się z nauczycielami i terapeutami.

Dzięki takim spotkaniom rodzice mogą zdobyć praktyczną wiedzę, wymieniać się doświadczeniami z innymi opiekunami oraz rozwiązać wątpliwości dotyczące wychowania i edukacji swojego dziecka.

Konsultacje ze specjalistami

Dzieci z trudnościami rozwojowymi często wymagają interdyscyplinarnego wsparcia, dlatego niezwykle ważna jest regularna współpraca placówki przedszkolnej z psychologami, pedagogami specjalnymi, logopedami, terapeutami integracji sensorycznej czy fizjoterapeutami. Konsultacje te pozwalają na:

- ocenę mocnych stron i obszarów wymagających wsparcia u dziecka,
- dostosowanie metod nauczania do indywidualnych potrzeb ucznia,

- opracowanie strategii radzenia sobie z trudnościami emocjonalnymi i społecznymi,
- wdrożenie odpowiednich form terapii wspomagających rozwój dziecka,
- monitorowanie postępów i modyfikację działań w zależności od zmieniających się potrzeb dziecka.

Specjaliści mogą również prowadzić szkolenia dla nauczycieli, pomagając im lepiej zrozumieć specyfikę pracy z dziećmi z zaburzeniami rozwojowymi oraz dostarczając im praktycznych narzędzi do pracy.

Dzienniczek kontaktowy – skuteczna komunikacja między nauczycielem a rodzicem

Dzienniczek kontaktowy (obecnie coraz częściej w formie elektronicznej) to narzędzie umożliwiające bieżącą wymianę informacji między nauczycielami a rodzicami. Może on zawierać:

- informacje o postępach dziecka w nauce i zachowaniu,
- wskazówki dotyczące metod pracy, które można stosować w domu,
- opis trudności, które pojawiły się w szkole, i sugestie, jak można im zaradzić,
- komentarze rodziców dotyczące funkcjonowania dziecka poza szkołą.

Taki system komunikacji pozwala na szybką reakcję w przypadku pojawiających się trudności i umożliwia lepsze dostosowanie wsparcia do aktualnych potrzeb dziecka. Rodzice mogą również czuć się bardziej zaangażowani w proces edukacyjny swojego dziecka, co pozytywnie wpływa na jego rozwój i poczucie bezpieczeństwa.

Integracja dzieci z różnymi trudnościami rozwojowymi jest procesem wymagającym, ale niezwykle wartościowym. Nauczyciel wychowania przedszkolnego odgrywa kluczową rolę w tym procesie, wspierając rozwój emocjonalny i społeczny dzieci poprzez odpowiednie metody i techniki dydaktyczne. Współpraca z rodzicami, specjalistami oraz rówieśnikami pozwala na skuteczniejsze wdrażanie rozwiązań sprzyjających integracji w grupie. Dzięki takim działaniom przedszkole może stać się miejscem, w którym każde dziecko, niezależnie od swoich trudności, ma szansę rozwijać się i czuć się w pełni akceptowane. ■

Anna Waleriańczyk

Absolwentka Wydziału Studiów Edukacyjnych na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Z wykształcenia nauczyciel języka angielskiego oraz pedagog terapeuta. Obecnie pracuje jako zastępca dyrektora w jednym z warszawskich przedszkoli.